

Bruxelles, 5.12.2018.
COM(2018) 794 final

IZVJEŠĆE KOMISIJE

**EUROPSKOM PARLAMENTU, EUROPSKOM VIJEĆU, VIJEĆU, EUROPSKOM
GOSPODARSKOM I SOCIJALNOM ODBORU I ODBORU REGIJA**

o provedbi Komunikacije

„Suzbijanje dezinformacija na internetu: europski pristup”

1. UVOD

Komisija je 26. travnja 2018. donijela Komunikaciju pod naslovom „Suzbijanje dezinformacija na internetu: europski pristup” (Komunikacija)¹. U Komunikaciji se navode izazovi koje dezinformiranje na internetu nameće našim demokracijama i utvrđuje pet skupova mjera za privatne i javne dionike kojima se odgovara na te izazove.

Ovo je popratno izvješće uz Zajedničku komunikaciju „Akcijski plan za borbu protiv dezinformiranja”². U njemu je iznesena Komisijina ocjena napretka ostvarenog u provedbi mjera utvrđenih u Komunikaciji iz travnja.

2. STATUS MJERA

2.1. Transparentniji, pouzdaniji i odgovorniji internetski ekosustav

2.1.1. Internetske platforme trebaju brzo i učinkovito djelovati kako bi korisnike zaštitile od dezinformacija

Prvim skupom mjera nastoji se uspostaviti transparentniji, pouzdaniji i odgovorniji internetski ekosustav. Opisane mjere uključuju izradu samoregulatornog kodeksa dobre prakse u suzbijanju dezinformacija za internetske platforme i oglašivačku industriju radi povećanja transparentnosti i poboljšanja zaštite korisnika; osnivanje neovisne europske mreže provjeravatelja činjenica radi utvrđivanja zajedničkih metoda rada, razmjene najboljih praksi i postizanja najšire moguće pokrivenosti u cijelom EU-u; promicanje dobrovoljnih internetskih identifikacijskih sustava radi poboljšanja sljedivosti i identifikacije pružatelja informacija te upotrebu programa EU-a za istraživanje i inovacije (Obzor 2020.) radi mobilizacije novih tehnologija, kao što su umjetna inteligencija, lanac blokova i kognitivni algoritmi.

U svibnju 2018. Komisija je sazvala višedionički forum o dezinformacijama („forum”) kako bi izradila nacrt samoregulatornog kodeksa dobre prakse u suzbijanju dezinformacija („Kodeks”)³. Na forumu su sudjelovale glavne internetske platforme, predstavnici oglašivačke industrije i veliki oglašivači te savjetodavni odbor sastavljen od predstavnika medija, akademske zajednice i civilnog društva. Radna skupina bila je zadužena za izradu nacra kodeksa, a savjetodavni odbor za savjetovanje i izdavanje mišljenja o kodeksu. Kodeks je objavljen 26. rujna, zajedno s mišljenjem savjetodavnog odbora⁴.

Kodeks se sastoji od preambule, izjave namjere i niza od 15 obveza kojima prethodi uvod s objašnjenjima u kojima se navode ciljevi Komunikacije, detaljno opisuju područje primjene i svrha obveza te daje kontekst. Obveze su organizirane u pet područja:

1. kontrola objavljivanja oglasa
2. političko oglašivanje i oglašivanje povezano s određenim polemičkim pitanjem
3. integritet usluga
4. osnaživanje potrošača
5. osnaživanje istraživačke zajednice.

Potpisnici Kodeksa dužni su odrediti koje će od tih obveza poštovati, uzimajući u obzir njihovu važnost za proizvode ili usluge koje pružaju. Kodeks obuhvaća priloge u kojima se utvrđuju posebne politike i mjere koje će potpisnici slijediti u provedbi Kodeksa.

Kodeksom se utvrđuju dodatne obveze kojima se od potpisnika zahtijeva da dostavljaju izvješća i ocjene u pogledu provedbe, funkcioniranja i učinkovitosti Kodeksa, u obliku

¹ Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija – „Suzbijanje dezinformacija na internetu: europski pristup”, 26.4.2018., COM(2018) 236 final, dostupna na: http://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=51804.

² JOIN(2018) 36.

³ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/meeting-multistakeholder-forum-disinformation>.

⁴ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/code-practice-disinformation>.

godišnjih izvješća o samoprocjeni koje će preispitati objektivna treća organizacija koju potpisnici odaberu. Potpisnici se obvezuju i na suradnju s Komisijom u ocjenjivanju Kodeksa, uključujući dostavljanje informacija na zahtjev i odgovora na pitanja.

Prvi potpisnici Kodeksa dostavili su 16. listopada svoje službene pristupnice Kodeksu u kojima su utvrđene obveze koje će svaki potpisnik poštovati i tablica s popisom najboljih praksi relevantnog trgovačkog društva te etape ukupne provedbe Kodeksa u EU-u⁵. Prvi potpisnici su: Facebook, Google, Twitter i Mozilla, trgovinsko udruženje koje predstavlja internetske platforme (EDIMA) i trgovinska udruženja koja predstavljaju oglašivačku industriju i oglašivače (EACA, IAB Europe, WFA i UBA)⁶.

Osim toga, Facebook, Google, Twitter i Mozilla naveli su niz posebnih aktivnosti koje će provesti s obzirom na nadolazeće europske izbore u proljeće 2019., s naglaskom na sigurnost i integritet izbora.

Komisija smatra da se Kodeksom osigurava odgovarajući okvir za ostvarivanje njegovih ciljeva utvrđenih u Komunikaciji. Smatra i da je Kodeks usklađen s Komisijinim načelima bolje samoregulacije i zajedničke regulacije. Njegovi prvi potpisnici čine velik udio internetskog informativnog sektora.

Komisija naglašava da bi se dovršetak Kodeksa trebao smatrati prvim korakom. Potpisnici sada moraju osigurati sustavno donošenje, razvoj i provedbu politika i mjera koje su utvrdili. Komisija smatra da bi provedba Kodeksa trebala biti potpuna, učinkovita i pravodobna.

Komisija će od potpisnika zatražiti da do kraja 2018. dostave ažurirane informacije o mjerama poduzetima u cilju provedbe Kodeksa. Komisija te informacije namjerava objaviti u siječnju 2019.

Osim toga, u razdoblju od siječnja do svibnja 2019. Komisija će provesti ciljano praćenje Kodeksa kako bi provjerila jesu li prije europskih izbora uvedene učinkovite politike od posebne važnosti za integritet izbornih postupaka, točnije, kako bi provjerila usklađenost s ključnim parametrima Kodeksa (kontrola objavljivanja oglasa, transparentnost političkog oglašivanja, zatvaranje lažnih računa i sustavi za označivanje automatiziranih botova). Platforme bi trebale pružiti potpune informacije, među ostalim odgovaranjem na posebne upite Komisije, o načinu provedbe obveza na mjesečnoj osnovi. Te će se informacije također objaviti.

Komisija će do kraja 2019. provesti sveobuhvatnu ocjenu na kraju početnog 12-mjesečnog razdoblja Kodeksa. Pokažu li se rezultati nezadovoljavajućima, Komisija može predložiti daljnje mjere, uključujući regulatorne.

Za potrebe praćenja provedbe Kodeksa u različitim državama članicama Komisija će zatražiti pomoć ERGA-e, neovisne mreže regulatora u području audiovizualnih medija osnovane u skladu s Direktivom o audiovizualnim medijskim uslugama. ERGA je posebno primjerena za izvršavanje te zadaće, s obzirom na stručnost i sposobnost svojih članova. Komisija može zatražiti i pomoć Europskog audiovizualnog opservatorija.

U okviru praćenja provedbe Kodeksa Komisija namjerava od potpisnika prikupiti sljedeće informacije:

A. Kontrola objavljivanja oglasa	
1. Primjena politika i postupaka kojima se onemogućuju oglašivanje i novčani poticaji	<ul style="list-style-type: none">• Broj računa uklonjenih zbog kršenja politika oglašivanja na platformama

⁵ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/online-platforms-advertisers-and-advertising-industry-present-commissioner-mariya-gabriel>.

⁶ Iako ne preuzimaju obveze u ime svojih članova, u skladu s Kodeksom trgovinska udruženja potpisnici obvezali su se o njemu temeljito informirati svoje članove i potaknuti ih da mu se, ovisno o slučaju, pridruže ili da poštuju njegova načela.

za relevantna ponašanja	<p>(npr. u okviru politike protiv lažnog prikazivanja)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Politike uvedene radi nižeg rangiranja stranica ili računa preko kojih se šire dezinformacije ili nevjerodostojne informacije (npr. <i>clickbait</i>). • Postotak ugovora između oglašivača i operatora oglašivačke mreže s odredbama o zaštiti robne marke kojima se sprečava objavljivanje oglasa na internetskim stranicama koje šire dezinformacije. • Broj internetskih stranica blokiranih zbog reproduciranja ili kopiranja sadržaja (tzv. „scraping”) drugih internetskih stranica
B. Političko oglašivanje i oglašivanje povezano s određenim polemičkim pitanjem	
2. Sve oglase trebalo bi jasno razlikovati od urednički oblikovanog sadržaja	<ul style="list-style-type: none"> • Pravilno označeni politički oglasi, izraženi u postotku ukupnih političkih oglasa • Mjere poduzete kako bi se osiguralo da su svi politički oglasi pravilno označeni • Broj političkih oglasa ili oglasa povezanih s određenim polemičkim pitanjem koji su uklonjeni jer nisu bili u skladu sa smjericama platforme o transparentnosti političkog oglašivanja
3. Omogućivanje javne objave slučajeva političkog oglašivanja	<ul style="list-style-type: none"> • Broj evidencija dodanih u repozitorije javnih objava • Informacije o iznosima primljenima od političkih stranaka, kandidata, kampanja i zaklada za političko oglašivanje ili oglašivanje povezano s određenim polemičkim pitanjem • Politike za provjeru identiteta pružatelja političkih oglasa
4. Osmišljavanje pristupa za javnu objavu „oglašivanja povezanog s određenim polemičkim pitanjem”	<ul style="list-style-type: none"> • Informacije o napretku u ispunjenju te obveze
C. Integritet usluga	
5. Uvođenje jasnih politika o identitetu i zlouporabi automatiziranih botova pri pružanju usluga	<ul style="list-style-type: none"> • Broj utvrđenih aktivnih lažnih računa • Broj utvrđenih aktivnih lažnih računa koji su onemogućeni zbog kršenja politika platformi • Informacije o mjerama kojima se osigurava jasno označivanje svih botova. • Broj objava, slika, videozapisa ili komentara protiv kojih su poduzete radnje zbog kršenja politika platformi

	o zlouporabi automatiziranih botova
6. Uvođenje politika kojima se određuje što se smatra nedopustivom upotrebom automatiziranih sustava	<ul style="list-style-type: none"> • Informacije o politikama o zlouporabi botova, uključujući informacije o takvim interakcijama putem botova • Broj botova onemogućenih zbog zlonamjernih aktivnosti kojima se krše politike platformi
D. Osnajivanje potrošača	
7. Ulaganje u proizvode, tehnologije i programe [...] kako bi se ljudima pomoglo da donose informirane odluke pri susretu s internetskim vijestima koje bi mogle biti lažne	<ul style="list-style-type: none"> • Informacije o ulaganjima u takve alate ili drugom napretku u ispunjenju te obveze • Informacije o stvarnoj upotrebi takvih alata od strane korisnika. • Informacije o suradnji s medijskim organizacijama i provjeravateljima činjenica radi izvršenja te obveze, uključujući izradu pokazatelja pouzdanosti • Informacije o mjerama za poboljšanje vidljivosti činjenično provjerenog sadržaja i njegovo širenje.
8. Ulaganje u tehnološka sredstva kojima se daje prednost relevantnim, vjerodostojnim i mjerodavnim informacijama prema potrebi u pretraživanju, novostima ili drugim automatski rangiranim distribucijskim kanalima.	<ul style="list-style-type: none"> • Informacije o napretku u ispunjenju te obveze • Informacije o suradnji s medijskim organizacijama i provjeravateljima činjenica radi izvršenja te obveze, uključujući izradu pokazatelja pouzdanosti
9. Ulaganje u značajke i alate kojima se olakšava pronalaženje raznolikih stajališta o temama od javnog interesa	<ul style="list-style-type: none"> • Informacije o ulaganjima u takve alate ili drugom napretku u ispunjenju te obveze • Informacije o dostupnosti takvih alata i njihovoj upotrebi od strane korisnika
10. Partnerstva s civilnim društvom, upravama, obrazovnim ustanovama i drugim dionicima kojima se podupiru nastojanja usmjerena na poboljšanje kritičkog mišljenja i digitalne medijske pismenosti	<ul style="list-style-type: none"> • Informacije o inicijativama koje potpisnici provode ili planiraju, uključujući stupanj pokrivenosti u državama članicama
11. Poticanje tržišne primjene alata koji potrošačima pomažu da razumiju zašto vide određene oglase	<ul style="list-style-type: none"> • Informacije o stvarnoj primjeni takvih alata od strane korisnika
E. Osnajivanje istraživačke zajednice	
12. Podrška neovisnim nastojanjima u dobroj vjeri za praćenje dezinformacija i razumijevanje njihova učinka	<ul style="list-style-type: none"> • Informacije o suradnji s provjeravateljima činjenica i istraživačima, uključujući razmjenu evidencija
13. Ne zabranjivati niti obeshrabrivati na svojim platformama istraživanja dezinformiranja i političkog oglašavanja provedena u dobroj vjeri	<ul style="list-style-type: none"> • Informacije o politikama provedbe te obveze
14. Poticanje istraživanja dezinformiranja i političkog oglašavanja	<ul style="list-style-type: none"> • Informacije o politikama kojima se ta obveza provodi

15. Organizacija godišnjeg događanja za poticanje rasprave u akademskoj zajednici, zajednici provjeravatelja činjenica i s članovima lanca vrijednosti	<ul style="list-style-type: none"> • Izvješće o godišnjem događanju
--	--

Te bi se informacije trebale dostavljati pojedinačno za svaku državu članicu kako bi se omogućilo ocjenjivanje nedostataka i razlika u provedbi i učinku Kodeksa u cijeloj Uniji.

Komisija uvažava da, kako je u Kodeksu navedeno, „s obzirom na to da različiti potpisnici različito djeluju, s različitom svrhom, tehnologijama i publikom, Kodeksom je predviđena primjena različitih pristupa za ostvarivanje njegove biti”. Informacije koje potpisnici dostavljaju stoga bi trebale odražavati posebnosti njihovih usluga.

Osim toga, važno je uspostaviti ravnotežu između prava na slobodu izražavanja i potrebe za odgovarajućim informiranjem građana. U tom kontekstu treba imati na umu da se dezinformacije vrlo često ne smatraju nezakonitim sadržajem; na one koje se takvima smatraju (npr. kleveta ili govor mržnje) primjenjivat će se i posebna pravna sredstva na temelju prava Unije ili nacionalnog prava (npr. uklanjanje sadržaja), čija bi učinkovitost mogla biti mjerljiva. Kodeks obuhvaća niz ciljeva povezanih s dezinformiranjem, od kojih su neki mjerljivi, kao što je transparentnost političkih oglasa ili mjere za smanjenje broja lažnih računa, dok se drugi, kao što je osnaživanje potrošača, mogu provoditi na načine koji nisu uvijek mjerljivi. Zbog toga će ukupna ocjena Kodeksa nužno obuhvaćati odgovarajuće kvalitativne i kvantitativne podatke za analizu.

2.1.2 Jačanje provjeravanja činjenica, kolektivnog znanja i sposobnosti praćenja dezinformacija

Komisija se prvo obvezala podržati osnivanje neovisne europske mreže provjeravatelja činjenica. U svojem sljedećem koraku, Komisija se obvezala pokrenuti sigurnu europsku internetsku platformu o dezinformiranju koja će pružiti analitičke alate i omogućiti prekogranično prikupljanje podataka, uključujući otvorene podatke na razini cijele Unije i podatke o upotrebi internetskih platformi, kako bi poduprla otkrivanje i analizu izvora dezinformacija i obrazaca njihova širenja.

Komisija je u 2018. organizirala niz tehničkih radionica s predstavnicima zajednice provjeravatelja činjenica. Agencija je odabrala relevantne projekte u okviru programa za istraživanje i inovacije Obzor 2020. Nadalje, Komisija je u suradnji s Europskim parlamentom organizirala konferenciju o provjeri činjenica usmjerenu na europske izbore⁷.

Te su mjere pridonijele:

- mapiranju i umrežavanju neovisnih organizacija za provjeru činjenica u državama članicama;
- utvrđivanju ključnih alata i usluga za poboljšanje aktivnosti provjere činjenica i njihova učinka (npr. pristup podacima Eurostata, prevoditeljski alati, automatizirani tijek provjere činjenica koji su izradile relevantne organizacije za provjeru činjenica);
- utvrđivanju stručnih i etičkih standarda za neovisnu provjeru činjenica i
- osiguravanju alata i infrastrukturne potpore organizacijama za provjeru činjenica.

Konkretno, mjera potpore **SOMA** (društveni opservatorij za analizu dezinformacija i društvenih medija)⁸ odabrana je u okviru programa Obzor 2020. za stvaranje

⁷ <http://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20180920IPR14065/fact-checking-in-the-eu>.

⁸ www.disinfoobservatory.org.

multidisciplinarnе zajednice, uključujući provjeravatelje činjenica i akademske istraživače, kako bi se poboljšalo otkrivanje i analitičke sposobnosti te bolje razumjelo različite vrste prijetnji od dezinformiranja. U tu će se svrhu u okviru SOMA-e, koja je pokrenuta 1. studenoga 2018., osigurati informatička pilot-infrastruktura.

Kako bi pripremila drugi korak, Komisija je u okviru programa rada Instrumenta za povezivanje Europe za 2019. predložila stvaranje nove infrastrukture za digitalne usluge radi uspostave Europske platforme o dezinformiranju. Infrastrukturom za digitalne usluge trebala bi se povećati suradnja provjeravatelja činjenica i akademskih istraživača kako bi se osigurala potpuna pokrivenost područja Unije i olakšalo osnivanje i međusobno povezivanje relevantnih nacionalnih organizacija.

Mjere koje je Komisija poduzela povećale su interes za aktivnosti provjere činjenica u Europi. Internetske platforme, medijske kuće i provjeravatelji činjenica planiraju projekte usmjerene na europske izbore.

Na primjer, Međunarodna mreža za provjeru činjenica (IFCN) osniva savez europskih provjeravatelja činjenica koji bi trebao pridonijeti projektu usmjerenom na izbore za Europski parlament. Sličan projekt planira Europska unija za radiodifuziju (EBU), koja predstavlja javne medijske organizacije. Internetske platforme, kao što su Google i Facebook, izrazile su interes za suradnju u takvim projektima. Mjerom potpore SOMA trebala bi se promicati suradnja među tim inicijativama te povećati njihova učinkovitost i utjecaj.

Projekt bi trebao funkcionirati u skladu s utvrđenim i priznatim stručnim standardima (npr. načelima IFCN-a, etičkim istraživanjima i novinarskim standardima). Osim toga, sudionici bi trebali djelovati potpuno neovisno, bez uplitanja javnosti i na temelju pravila upravljanja koja su utvrdile uključene organizacije.

Međutim, sadašnja nastojanja za provjeru činjenica ne nude dovoljnu geografsku pokrivenost niti mogu ići ukorak sa sve većim količinama internetskih vijesti. Primjerice, mreža IFCN trenutačno obuhvaća samo 12 država članica. Iako je raširena u Europi, mreža EBU-a za provjeru činjenica pruža usluge samo članovima EBU-a. Osim toga, aktivnosti provjere činjenica često su ograničene na provjeru internetskog sadržaja, bez analize izvora i obrazaca dezinformacija.

Iako bi se infrastrukturom za digitalne usluge koja se financira u okviru programa Instrumenta za povezivanje Europe trebala osigurati infrastruktura za olakšavanje umrežavanja i prekogranične razmjene informacija između provjeravatelja činjenica i akademskih istraživača, za učinkovit i djelotvoran odgovor na prijetnje od dezinformiranja potrebno je ojačati sposobnosti otkrivanja i analize na temelju specifičnog znanja o lokalnim informacijskim okruženjima. Stoga je potrebno razviti multidisciplinarnе zajednice provjeravatelja činjenica i akademskih istraživača na nacionalnoj razini, što će zahtijevati aktivnu suradnju država članica.

2.1.3. Poticanje odgovornosti na internetu

U cilju povećanja povjerenja i odgovornosti na internetu Komisija se obvezala na promicanje primjene dobrovoljnih internetskih sustava kojima se omogućuje identifikacija pružatelja informacija na temelju pouzdanih sredstava elektroničke identifikacije i autentikacije.

U tu je svrhu Komisija mobilizirala mrežu za suradnju osnovanu Uredbom o usluzi elektroničke identifikacije i autentikacije (eIDAS) i na 10. sastanku mreže za suradnju

održanom 11. srpnja 2018. pokrenula raspravu o tome kako ostvariti napredak u tom području.

Komisija sudjeluje i u projektu u okviru Obzora 2020. **Co-inform**, čija je svrha izrada tehnološkog alata prilagođenog korisnicima primjenom metodologije zajedničkog stvaranja kako bi se tvorce politika, provjeravatelje činjenica i građane uključilo u poboljšanje učinkovitosti tehnologije otkrivanja informacija. U projekt su uključeni akademski istraživači, tehnološka poduzeća i provjeravatelji činjenica iz različitih država članica. Cilj je istražiti upotrebu pouzdanih sredstava za identifikaciju i autentikaciju, usklađenih s Uredbom eIDAS, za identifikaciju pružatelja informacija kako bi taj pristup testirali u svojim alatima.

Projekt bi trebao biti potpora mreži za suradnju u njezinim nastojanjima za promicanje dobrovoljnog uvođenja alata i usluga eIDAS za sigurnu identifikaciju i autentikaciju pružatelja informacija (internetske stranice, fizičke i pravne osobe).

Dijalogom između Komisije i država članica iz 2018. podignuta je razina svijesti o tome kako se s pomoću alata i usluga eIDAS može odgovoriti na problem dezinformiranja povećanjem odgovornosti i poticanjem odgovornijeg ponašanja na internetu. Komisija će zajedno s mrežom za suradnju i pružateljima platformi nastaviti poticati razvoj i dobrovoljnu upotrebu sustava za sigurnu identifikaciju pružatelja informacija na temelju najviših standarda sigurnosti i privatnosti, uključujući moguću upotrebu provjerenih pseudonima.

2.1.4. Primjena novih tehnologija

Komisija se obvezala u potpunosti iskoristiti okvirni program Obzor 2020. za mobilizaciju novih tehnologija i istraživanje mogućnosti dodatne potpore alatima za suzbijanje dezinformacija, tako što će ubrzati stavljanje na tržište inovativnih aktivnosti velikog učinka i poticati sklapanje partnerstava između istraživača i poslovnog sektora.

Komisija je 2013. započela financiranje prvih aktivnosti u području istraživanja i inovacija u cilju razvoja novih tehnologija koje će pomoći u procjeni istinitosti sadržaja objavljenog na internetu. Predvodnici u tom području bili su projekti kao što su **SocialSensor** i **Reveal**, u okviru kojih su razvijeni alati koje sada upotrebljavaju velike novinske i nevladine organizacije.

Trenutačno se u okviru Europskog istraživačkog vijeća i programa Obzor 2020. odvija nekoliko aktivnosti kojima je cilj bolje razumijevanje dezinformiranja na internetu i razvoj novih alata za provjeru sadržaja. U okviru projekata Europskog istraživačkog vijeća **Comprop** i **Botfind** proučava se kako automatizirani sustavi za širenje i usmjeravanje propagande utječu na javni diskurs u Europi. U okviru projekta Europskog istraživačkog vijeća **Debunker** s teorijskog se stajališta proučava problem pogrešnog poimanja društvenih pitanja među europskim stanovništvom i moguće strategije za smanjenje njegova utjecaja.

Projekt **Invid** u okviru programa Obzor 2020. usmjeren je na razvoj alata za provjeru audiovizualnog sadržaja. Ti su alati neophodni jer su tehnologije za manipulaciju videozapisima i stvaranje uvjerljivog krivotvorenog sadržaja (engl. „deep fakes”) sve dostupnije i jednostavnije za upotrebu. Cilj je još jednog projekta u okviru programa Obzor 2020., **Fandango**, istražiti rješenja zahvaljujući kojima bi tradicionalni mediji mogli lakše otkrivati lažni diskurs na internetu.

Budući da se informacijska tehnologija i fenomen dezinformiranja na internetu brzo razvijaju, Komisija je odlučila povećati napore. Odabrala je četiri nove mjere u području istraživanja i inovacija, za koje će doprinos Unije iznositi oko 10 milijuna EUR. Odabrane su sljedeće mjere: Eunomia (rješenje otvorenog koda za identificiranje izvora informacija), SocialTruth

(distribuirani ekosustav koji omogućuje jednostavan pristup različitim uslugama za provjeru), Provenance (rješenje za provjeru digitalnog sadržaja bez posrednika) i WeVerify (provjera sadržaja metodom participativne provjere). Cilj je tih novih projekata razvoj usluga za zajednice koje sudjeluju u borbi protiv dezinformiranja na internetu.

Nadalje, u prijedlogu programa Obzor Europa⁹ Komisija je predložila usmjeravanje napora prema:

- očuvanju demokratske i gospodarske stabilnosti razvijanjem novih alata za borbu protiv dezinformiranja na internetu
- boljem razumijevanju svrhe novinarskih standarda i sadržaja koje su izradili korisnici u vrlo povezanom društvu i
- podržavanju internetskih aplikacija i usluga sljedeće generacije, među ostalim imerzivnih i vjerodostojnih medija, društvenih medija i društvenih mreža.

2.2. Sigurni i otporni izborni postupci

Drugi skup mjera namijenjen je suočavanju s taktikama manipuliranja i dezinformiranja koje se upotrebljavaju tijekom izbornih postupaka. Kako bi se osigurao siguran i otporan izborni postupak, u Komunikaciji je predloženo pokretanje kontinuiranog dijaloga kojim bi se državama članicama pomoglo u upravljanju rizicima povezanim s demokratskim izbornim postupkom koji proizlaze iz kibernetičkih napada i dezinformacija, posebno u kontekstu europskih izbora 2019.

Stoga je Komisija 2018. započela konstruktivni dijalog s državama članicama. Među ostalim, organizirana je prva razmjena iskustava na konferenciji o najboljim izbornim praksama održanoj 25. i 26. travnja 2018., na kojoj su sudjelovali predstavnici skupine za suradnju u području mrežne i informacijske sigurnosti te predstavnici izbornih povjerenstava.

Na temelju doprinosa tijela nadležnih za provedbu Direktive NIS¹⁰ te podrške Komisije i Europske agencije za mrežnu i informacijsku sigurnost (ENISA) skupina za suradnju u području mrežne i informacijske sigurnosti objavila je u srpnju 2018. Priručnik o kibersigurnosti tehnologije za provedbu izbora¹¹. Taj je Priručnik praktični dokument u kojem su sagledane specifične prijetnje i navedeni korisni primjeri za izborna povjerenstva o tome kako upravljati rizicima za kibersigurnost izbora.

Konferencija na visokoj razini „Upletanje u izbore u digitalno doba: jačanje otpornosti na kiberprijetnje”¹² održana je u Bruxellesu 15. i 16. listopada 2018. Sudionici su na konferenciji stekli bolje razumijevanje problema povezanih s kibersigurnošću izbora, a tijela nadležna za provedbu Direktive NIS i izborna povjerenstva dobila su priliku za raspravu o nastavku provedbe relevantnih sigurnosnih mjera za sljedeće europske izbore.

Komisija je na godišnjem kolokviju o temeljnim pravima održanom u Bruxellesu 26. i 27. studenoga okupila brojne dionike kako bi raspravljali o demokraciji u Europi, među ostalim o otpornom izbornom postupku i otvorenoj demokratskoj debati. Sudjelovalo je nekoliko stotina dionika, među ostalim nacionalni i europski tvorci politika, međunarodne organizacije, organizacije civilnog društva, predstavnici medija i društvenih medija te predstavnici

⁹ COM(2018) 435.

¹⁰ Direktiva (EU) 2016/1148 Europskog parlamenta i Vijeća od 6. srpnja 2016. o mjerama za visoku zajedničku razinu sigurnosti mrežnih i informacijskih sustava širom Unije.

¹¹ Publikacija skupine za suradnju 03/2018 - Priručnik o kibersigurnosti tehnologije za provedbu izbora. Dostupno na: http://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=53645.

¹² https://ec.europa.eu/epsc/events/election-interference-digital-age-building-resilience-cyber-enabled-threats_en.

poslovnog i obrazovnog sektora. Utvrdili su nove mogućnosti za poticanje slobodnog, otvorenog i zdravog demokratskog sudjelovanja.

Komisija će pratiti provedbu zaključaka kolokvija¹³, među ostalim putem rada nacionalnih i europskih mreža za suradnju koje se trenutačno osnivaju u okviru Komisijina izbornog paketa iz rujna 2018¹⁴. Nacionalne izborne mreže okupit će tijela nadležna za izbore i druga tijela, uključujući regulatore u području medija te tijela za zaštitu podataka i kibersigurnost. Europska mreža za suradnju poduprijet će razmjenu informacija i najboljih praksi među državama članicama i tijelima Unije, a sastat će se prvi put u siječnju 2019.

Aktivnosti Komisije u 2018. pridonijele su jačanju dijaloga između Komisije i država članica te podizanju razine svijesti i jačanju kapaciteta za upravljanje rizicima koje za demokratski izborni postupak predstavljaju kibernetički napadi i dezinformacije.

2.3. Poticanje obrazovanja i medijske pismenosti

Treći skup mjera usmjeren je na podupiranje obrazovanja i medijske pismenosti. Cjeloživotni razvoj kritičkih i digitalnih kompetencija ključan je za jačanje otpornosti našeg društva na dezinformiranje. U Komunikaciji se predlažu nove mjere za rješavanje tog pitanja, uključujući: potporu neovisnim provjeravateljima činjenica i organizacijama civilnog društva u dostavljanju obrazovnog materijala školama i nastavnicima; organizaciju Europskog tjedna medijske pismenosti; istraživanje mogućnosti uključivanja medijske pismenosti u kriterije koje OECD upotrebljava u svojim usporednim izvješćima o međunarodnoj procjeni znanja i vještina učenika te dodatno poticanje provedbe tekućih inicijativa za razvijanje vještina, obrazovanje i pripravnost u području digitalnih tehnologija.

Nakon donošenja Komunikacije potpisnici Kodeksa dobre prakse u suzbijanju dezinformacija obvezali su se s predstavnicima civilnog društva, vlastima, obrazovnim ustanovama i drugim dionicima surađivati na poboljšanju kritičkog mišljenja i pismenosti u području digitalnih medija, među ostalim izobrazbom i alatima s pomoću kojih bi korisnici lakše identificirali dezinformacije.

Komisija je u lipnju 2018. raspravljala s nacionalnim tijelima i dionicima u okviru Skupine stručnjaka za medijsku pismenost o mogućnosti organiziranja Europskog tjedna medijske pismenosti 2019. kako bi se podigla razina svijesti o dezinformiranju. Kako bi imao što bolji učinak, u okviru Europskog tjedna medijske pismenosti trebalo bi organizirati događanja i inicijative na razini Unije te događanja na nacionalnoj razini (radionice, dani otvorenih vrata u redakcijama te praktični tečajevi o korištenju društvenim medijima). Trebalo bi surađivati i s inicijativama „Sigurniji internet” i „Koalicija za digitalne vještine i radna mjesta” uključivanjem njihovih dionika i sudionika. Taj bi tjedan trebao biti usmjeren na suzbijanje dezinformiranja u kontekstu nadolazećih europskih izbora 2019.

Komisija je kao predvodnik kampanje #SaferInternet4EU sudjelovala u organizaciji Mreže centara za sigurniji internet u državama članicama. Cilj je te kampanje podizanje razine svijesti o medijskoj pismenosti, informiranje roditelja i djelatnika o mogućnostima i rizicima na internetu te promicanje pozitivnog korištenja medijima među djecom i mladima.

¹³ U praćenju će se usredotočiti na mjere oko kojih je postignut konsenzus, što bi primjerice moglo uključivati evaluaciju dostatnosti postojećih nacionalnih propisa o transparentnosti političkog oglašavanja u internetskom kontekstu.

¹⁴ https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/soteu2018-cybersecurity-elections-recommendation-5949_en.pdf.

Kampanjom se, konkretno, nastoji pomoći korisnicima da prepoznaju pristrane informacije, propagandu i dezinformacije¹⁵.

Nadalje, u nadolazećoj revidiranoj Direktivi o audiovizualnim medijskim uslugama, koju je Vijeće odobrilo 6. studenoga 2018., naglašava se važnost medijske pismenosti i uvodi obveza za države članice da potiču i poduzimaju mjere za razvoj vještina medijske pismenosti (članak 33.a). Također, s obzirom na to da platforme za dijeljenje videozapisa imaju središnju ulogu u omogućavanju pristupa audiovizualnom sadržaju i snose društvenu odgovornost koja iz toga proizlazi, revidiranom Direktivom o audiovizualnim medijskim uslugama obvezne su utvrditi učinkovite mjere i alate za poboljšanje medijske pismenosti i podizanje razine svijesti o njima (članak 28.b stavak 3. točka (j)). Tim se odredbama uvode propisi o medijskoj pismenosti za države članice i platforme za dijeljenje videozapisa te se uspostavlja zajednički regulatorni sustav uz pojačanu suradnju industrije, civilnog društva, država članica i regulatora.

U skladu s tom direktivom države članice morat će izvješćivati Komisiju o provedbi svojih planova za medijsku pismenost. Komisija će u suradnji s Odborom za kontakt izdati smjernice o području primjene te obveze izvješćivanja.

Osim toga, nacionalna regulatorna tijela za audiovizualne medije radila su u okviru ERGA-e (Komisijina stručna skupina regulatora u području audiovizualnih medija) na medijskom pluralizmu, na temama kao što su uravnoteženo i nepristrano medijsko praćenje izbora, ispitivanja javnog mnijenja i političke kampanje.

Nadalje, Komisija je u 2018. nastavila raspravu s OECD-om o mogućnosti uključivanja medijske pismenosti u kriterije koje ta organizacija upotrebljava u svojim usporednim izvješćima, s naglaskom na budući upitnik za Međunarodni program za procjenu znanja i vještina učenika (PISA) 2021. U tu je svrhu OECD prihvatio Komisijinu sugestiju da dezinformiranje na internetu i lažne vijesti uključi u upitnik o poznavanju IKT-a, što bi trebalo biti uzeto u obzir pri reviziji kriterija Međunarodnog programa za procjenu znanja i vještina učenika. OECD trenutačno doručuje upitnik s nacrtima pitanjima, a testiranje je predviđeno za 2019.

U pogledu digitalnih vještina, od pokretanja Koalicije za digitalne vještine i radna mjesta u prosincu 2016. osnovane su 23 nacionalne koalicije koje organiziraju velik broj aktivnosti za poboljšanje digitalnih vještina Europljana, primjerice osposobljavanje putem interneta i uživo, kampanje za podizanje razine svijesti i certificiranje.

U listopadu 2018. upravni odbor Koalicije za digitalne vještine i radna mjesta, osnovan u rujnu 2017., predstavio je njezine prioritete za nadolazeće mjeseci, koji uključuju promicanje i poboljšanje postojećih alata za potporu stjecanju digitalnih vještina za sve i proširenje Europskog tjedna programiranja¹⁶ na najmanje polovinu svih škola u Uniji do 2020.

2.4. Podupiranje kvalitetnog novinarstva ključan je element demokratskog društva

Četvrti skup mjera usmjeren je na podupiranje kvalitetnog novinarstva kao ključnog elementa demokratskog društva. Kvalitetni informativni mediji i novinarstvo mogu visokokvalitetnim i

¹⁵ Redovito ažurirane informacije, izvori i popis događanja na temu sigurnijeg interneta u državama članicama nalaze se na portalu: www.betterinternetforkids.eu.

¹⁶ Europski tjedan programiranja građanska je inicijativa čiji je cilj svima približiti kodiranje i digitalnu pismenost na zabavan i zanimljiv način. <https://codeweek.eu/>.

raznolikim informacijama razotkriti dezinformacije i smanjiti njihov utjecaj. U Komunikaciji se predlaže povećanje transparentnosti i predvidljivosti propisa o državnim potporama za medijski sektor stavljanjem na raspolaganje javnosti internetskog repozitorija odluka. Predlaže se i da se u 2018. objavi poziv na podnošenje prijedloga za proizvodnju i širenje kvalitetnog informativnog sadržaja na temu EU-a putem informativnih medija temeljenih na podacima i da se istraže mogućnosti financiranja inicijativa za promicanje medijske slobode i medijskog pluralizma te modernizacije redakcija.

Nakon objave Komunikacije Komisija je na svojim internetskim stranicama objavila repozitorij važećih propisa o državnim potporama i relevantnih prethodnih predmeta¹⁷. Ondje se upućuje na važeće propise o državnim potporama i relevantne odluke Komisije o državnim potporama za javne radiodifuzijske usluge i državnim potporama za medije te su postavljene poveznice na relevantna mišljenja iz Komisijina Biltena politike tržišnog natjecanja. Ažurirane informacije o potporama koje dodjeljuju države članice u tim područjima dostupne su u registru transparentnosti¹⁸.

Osim toga, Komisija je 26. lipnja 2018. objavila poziv na podnošenje prijedloga, za koji su osigurana sredstva u iznosu od oko 1,9 milijuna EUR, za proizvodnju i širenje kvalitetnog informativnog sadržaja na temu EU-a putem informativnih medija temeljenih na podacima. Poziv je zatvoren 25. rujna, a iz njega su proizašla četiri prijedloga projekata. U tijeku je evaluacija prijedloga, a pokretanje projekata kojima su dodijeljena sredstva predviđeno je za prvo tromjesečje 2019.

Uz projekte u području istraživanja i razvoja predstavljene u odjeljku 2.1.4., u programu rada za 2020. u okviru programa Obzor 2020. bit će predviđena dodatna sredstva za projekte u području inovacija kako bi se odabrale, pokrenule i razvijale ideje za inovativne usluge i alate za modernizaciju redakcija.

Kako bi se stabilizirale mjere za poticanje kvalitetnog novinarstva, slobode medija te medijskog pluralizma i medijske pismenosti, Komisija predlaže posebnu proračunsku liniju za to područje u okviru sljedećeg višegodišnjeg financijskog okvira (2021.–2027., Kreativna Europa, međusektorska komponenta). Time bi se trebalo omogućiti suočavanje sa strukturnim promjenama u medijskom sektoru promicanjem i praćenjem raznolikog i pluralističkog medijskog okruženja.

Kad je riječ o slobodi medija, kvalitetnim informativnim medijima i novinarstvu, Komisija je sudjelovala u organizaciji aktivnosti Europskog centra za slobodu tiska i medija (ECPMF)¹⁹. Glavna zadaća ECPMF-a u 2018. bila je podupirati istraživačke novinare dodjelom sredstava za prekogranično istraživačko novinarstvo. Neovisna komisija odabrala je u lipnju 2018. 12 projekata u području istraživačkog novinarstva za prvi krug financiranja u okviru inicijative Istražno novinarstvo za EU (IJ4EU).

Osim toga, na temelju sredstava Europskog parlamenta objavljena su tri poziva na podnošenje prijedloga za pilot-projekte u sljedećim područjima:

- program razmjene za medijske djelatnike

¹⁷ http://ec.europa.eu/competition/sectors/media/overview_en.html#disinformation.

¹⁸ <https://webgate.ec.europa.eu/competition/transparency/public/search/home?lang=en>.

¹⁹ Glavni je cilj ECPMF-a, čije je sjedište u Leipzigu, ujediniti fragmentiranu europsku zajednicu za slobodu medija i odgovoriti na problem kršenja slobode medija u državama članicama EU-a, ali i izvan njih. Centar pruža praktičnu pomoć novinarima i surađuje s partnerima na podizanju razine svijesti o problemima povezanim sa slobodom medija u EU-u i zemljama kandidatkinjama. Partneri ECPMF-a podržavaju i prate slobodu medija u EU-u i zemljama kandidatkinjama.

- program stažiranja za novinare koji rade u medijima na jezicima manjina
- projekt za mapiranje vijeća za medije i podršku njima.

Naposljetku, Agencija za temeljna prava i dalje radi na izradi paketa alata za medijske djelatnike, tj. internetskoj platformi za izgradnju kapaciteta sa sadržajem koji proizvode dionici privatnih medija, kako bi novinarima pomogla u objavljivanju kvalitetnih novosti.

2.5. Suzbijanje prijetnji od unutarnjeg i vanjskog dezinformiranja s pomoću strateške komunikacije

U skladu s Komunikacijom iz travnja, Europska komisija radila je na međunarodnoj koordinaciji svojih komunikacijskih aktivnosti za rješavanje problema dezinformiranja. U tom kontekstu osnovala je internu mrežu za borbu protiv dezinformiranja, čije su glavne zadaće Komisijinim službama olakšati otkrivanje štetnih diskursa, podupirati kulturu provjeravanja činjenica, omogućiti brze reakcije i povećati učinkovitost pozitivnih poruka²⁰. Komisija je poboljšala suradnju s Europskim parlamentom i radnom skupinom za stratešku komunikaciju na istoku putem trostranog foruma, čija je zadaća provesti nastojanja triju institucija u borbi protiv dezinformiranja prije europskih izbora 2019.

3. SAŽETAK

Općenito, mjere navedene u Komunikaciji dovršene su ili započete u 2018. Internetske platforme i oglašivačka industrija dogovorile su Kodeks dobre prakse kako bi se povećala transparentnost na internetu i zaštitili građani, posebno s obzirom na europske izbore 2019. Osnovana je mreža provjeravatelja činjenica, koja će osnažiti kapacitete za detektiranje i razotkrivanje lažnih diskursa. Komisija će olakšati rad mreže tako što će osigurati potrebnu infrastrukturu bez upletanja u njezine zadaće. Dionici bi se trebali moći koristiti čitavim nizom alata iz područja istraživanja i razvoja kako bi identificirali dezinformacije i suzbijali ih, a korisnici bi trebali ostvariti koristi od veće odgovornosti pružatelja informacija na internetu. U svim državama članicama povećala se svijest o potrebi da se demokratski postupci zaštite od kiberprijetnji. To je povezano s trajnim nastojanjima na razini EU-a i na nacionalnoj razini da se podigne razina svijesti o medijskoj pismenosti i pomogne korisnicima, posebno mlađim generacijama, da poboljšaju kritičko mišljenje. Potpora kvalitetnom novinarstvu trebala bi pridonijeti i razotkrivanju dezinformacija i smanjenju njihova utjecaja te pružanju visokokvalitetnih i raznolikih informacija građanima.

Komisija će pomno pratiti provedbu tekućih mjera navedenih u ovom Izvješću, posebno Kodeks dobre prakse u suzbijanju dezinformacija, i nastaviti procjenu potrebe za daljnjim mjerama, među ostalim regulatornih.

²⁰ U mrežu su uključena i predstavništva Komisije u državama članicama.